

ACC. N:R M. 6483:1-15

Landskap: Småland

Upptecknat av: Finjal Johansson

Härad: Östbo

Adress: Björst, Sjöåkra,

Socken: Fryele

Berättat av: Värnamo

Uppteckningsår: 1940

Född år i

Svar på H. G. 15,

Stjärnor och stjärnbilder

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N.R. M. 6483:1-15Landskap: SmålandUpptecknat av: Fingel JohanssonHärad: ÖstboAdress: Bygget, Gjöckra VämanneSocken: Fryele

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I folktron har himlaksapparna sol, måne och stjärnor spelat en stor roll. De gamla "Wäderböckerna" talade om betydelsen av den eller den planetens gång genom vissa stjärnhus, och man hade talrika berättelser om vad som var lämpligt (måjöra) eller olämpligt (måmntä) göra i en viss stjärnbild. Ett barns öde kunde man förutse efter den stjärnbild i vilken det var fött. Månen hade stor betydelse för allmogem i äldre tid, både för väderlek och

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15Landskap: SmålandUpptecknat av: Fingal JohanssonHärad: ÖstboAdress: Buggjet, Gjövikra VärnamoSocken: Fryele

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

L.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV2

äktenskap. Månen trodde man hade stor inverkan på det mänskliga livet, den hade inflytande på fruktbarehet och cycka och den reglerade väderleken. Förr i tiden var det vanligt att man gick till prästen och tog ut lysning till äktenskap vid nymåne (nyttän). Kom ett färfolk till prästen och begärde lysning på annan tid, var man säker om att det var "illa ställt". Då ett barn föddes såg man efter i vilken stjärnbild (tekkäm) detta skedde, och så trodde man sin kunna veta eller förutspå

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15Landskap: SmålandUpptecknat av: Fingal JohanssonHärad: ÖstboAdress: Bygget, Gjöakra VärnamoSocken: Fryele

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

3.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Barnets öde. Källan till denna kunskap var troligen den gamla spådomsboken "Bondepractickan" som för i tiden fanns i varje allmogehem, och vars regler varje bonde kunde läsa upp ur minnet; "Ett barn som födes uti vattumannen, haver goda seder, och är i anseende, och kan väl tala för sig, är stilla och tiges qierna, vad som han vet som cönligt är, det tiges han, tror vad som man säger för honom, och är frimodig, lättsinnig och godvillig. Han far med son-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15Landskap: SmålandUpptecknat av: Fingal JohanssonHärad: ÖstboAdress: Bygget Gjökra VämamoSocken: Fryele

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

4.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV4

ningen, hatar Lögn och Them som
hata Lögn, kan på gierna ett
Tecken eller ett ärr på den ena armen
eller på sina naglar." Barn som
föddes i Krabbans Tecken föllo lätt
offer för sjukdom. Barn som föddes
i Fisken; blevo giriga. Uti Väduren,
blevo de okyska (koraaktia)
Uti Olen; gott saktmodigt mål.
Uti Willingarna; samfärdiga,
stilla och förnuftiga.
Uti Lejonet; vackra ansikten.
Uti jungfrun; snäva äta spensliga.
Meddelaren frågade en gång en kvinna

ACC. N:R. M. 6483:1-15

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingel Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget, Gjöakra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

5.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

varför det var så att Laga ut
Lysning i ny (nyttän) och såret
blev att barn som event. kom att
födas i äktenskapet "ble gramma, a
jusslanneda." Man känner inom
arten till dessa stjärnor och stjärn-
bilder; Karlavagnen, (vagnän)
Arion, (fröjeröcken) De tre vise män
Bronslar, Ljustjärnan, Nordstjärnan
Afton- och Morgonstjärnan, samt
Vintergatan (venntäbrötans)
De som önskade veta huru väder-
leken kom att gestalta sig under
den närmaste framtiden hade att

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15

Landskap: Småland

Upptecknat av: Fingal Johansson

Härad: Östbo

Adress: Bygget Gjöakra Värnans

Socken: Fryele

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

i stjärnklara kvällar eller nätter
studera vintergatans utseende.

(läsa i venntärlöslam)

Vintergatans delar kallades;

C.D. = kloftar (klofta även klöva)

B. = klykan. (klymmann) A. = gatan

(gatann) Före den 7 oktober skulle
man böja "läsningen" i vintergatan.

Av gatans = A. utseende kunde man
bestämma väderleken före jul.

klymmann = B väderleken under julen
och kloftarna tiden efter jul.

Var vintergatan martplächtig
kunde en mild och ostadig vinter

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget, Gökra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

7.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV7

vara att förvänta. Var vintergatan
helt klar och fri från mörka
fläckar betydde det - jämn och
stark köld hela vintern. Klynman
flädding - mycken mö vid julen.
Man kunde också ta tyder an-
gående väderlek genom att giva
akt på månens utseende.

Röd (röa) måne bebådade värme
och torra om sommaren, köld på
vintern. Koro månens horn mörka
och trubbiga var tecken att för-
vänta. Gunga stjärnorna mörka
ner (= mulet (= mulätt)) - regn.

ACC. N:R. M. 6483:1-15

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget, Gjöakra Värnemo
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

8.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Om talrika stjärnfall förkoms-
stom och oväder att förvänta,
var det ringar eller kransar
omkring stjärnorna och om dessa
sågo bleka ut, var nederbörd,
(= regn eller snö) och storm att för-
vänta. Man trodde att vid
månshiften skiftade och väderleken.
Om man vid vår torra väntade
regn tröstade man sig, men
att vid nästa månshifte skulle
det efterlängttade regnet komma,
men om denna förkoppning
slög fel, så vid det därpå

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15
Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget, Gjöckra Värnemo
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

7.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

följande manskiftet blev det säkert
regn. Regnade det då nyet gick
in blev det regn hela män-
skiftet. Benämningar att stjärnor-
na synas klart: 1) subst. stjärn-
kvällar, stjärnmått, stjärnklart.
2) adj.: stjärnorna äro klara, ljusa,
blanka. 3) verle: lysa, blänka,
blinka, tindra. Stjärnorna synas
dunkelt: 1) adj. stjärnorna äro:
matta, ludda (luäna) duskiga
(duska) verb. duska, ragga.
Stjärnorna böja synas;
Verle. Tändas, skymta.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M.6483:1-15

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget, Gjöckra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

10
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV10

Stjärnfall: 1) subst.: stjärnskott.
stjärnregn, 2) verb.: falla stupa,
trilla ner. Man trodde för att
stjärnorna kunde falla ned på
jorden. På 1890-talet var denna
tro synnerligen utbredd bland
allmogen inom orten. Kanske den-
na tro hade uppkommit genom
att man läst, en del av den litte-
ratur som bebadade att världens
undergång var nära förestående.
Det utgavs på 1890-talet nämligen
flera böcker i detta ämne av olika
propetiskt anlagda personer.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 6483:1-15Landskap: SmålandUpptecknat av: Fingal JohanssonHärad: ÖstboAdress: Bygget, Gökra VärnansSocken: Fryele

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

7A

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

Av den Litteratur i ovan nämnda
ämne som inom orten lästes
må nämnas: "Golen i mörker och
månen i blod" En ny tid är nära"
samt "Himlauret" av F. Franström.

Vid påsktiden 1898 trodde man
att stora händelser skulle inträffa.
En religiös rörelse uppstod inom orten.
Man gick på bönemöten om kvällen
och nätter. Man trodde sig se
syner och jättecken på himla-
valvet, somliga påstodo sig i
eldskrift på den stjärnbesträdda
himlen läst budskapet: "jag kom-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget Gjöckra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

12.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV12

mer påsknatten", andra åter hade i
eldskrift kunnat läsa en psalms vers
på himlavalvet. Tilläggas kan att
det var under kvällen och nätter
då norrsken syntes på himlen, som
de hade kunnat läsa eldskrifter
på himlen, och detta förklarar en
hel del. Ett norrsken kan forma sig
egendomligt, och hjälper överspändhet
och uppjagad fantasi till, så vet
man ju att överdrivna rykten
kan komma i gång.

Stjärnorna betraktades av äldre tids
allmog som Guds heliga änglar.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Åstbo Adress: Bygget, Gjöckra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

13.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Man trodde att de människor som
"gingo lyckligt hem" blevo änglar, och
sedan lyste om natten som stora
stjärnor på himlavalvet. De små
stjärnorna voro små barns själar.
Då man såg en stjärna falla,
trodde man ett en själ gick hem
till Gud i himlen. Uttrycken; "han är
född under en lycklig stjärna," det står
skrivet i stjärnorna, det är lika omöj-
ligt som riva ner sjöstjärnan" är
kända inom orten.

De som voro skickliga i att läsa
tydor av stjärnorna sades kunna.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15Landskap: SmålandUpptecknat av: Fingal JohanssonHärad: ÖstboAdress: Bygget, Gjöakra VärnemoSocken: Fryele

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år i

14.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

"läsa planet" eller "sluä" i kemmålls-
tekkänn, kunna läsa i vrentäker-
tann. Orientering med hjälp av
månen; Vid fullmåne visste man
att solen befann sig i motsatt rikt-
ning, mot månen, vid nytänd-
ning i samma riktning, och
man kunde på så sätt på ett
ungefär, finna väderstrecken.

Då man satte upp stugor efter
"sollinje" så brukade man passa
på en solig dag och sätta upp
ett par eller tre stakar i rad efter
varandra. Vant. skedde detta

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6483:1-15
Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget, Gjöarna Värmland
Socken: Fryele Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kl. 19 på dagen. Blev skuggan rak
efter stjärnorna vid nämnda klok-
slag, så kom byggnaden att stå
rätt i norr och söder. Man kunde
ock om lokalförhållandena det
påfordrade, om t.ex. byggnaden skulle
uppföras efter en väg som inte
läggs alldeles rätt i norr och söder,
"ta ut sollinjen" även vid annan
tid. Att peka med ett finger mot
sol, måne eller stjärnor anses
vara synd. Vattentid gick det lätt
att finna nordriktningen om
palsjärnan var synlig.

Skriv endast på denna sida!